

نقش نوین برای رده‌بندی: سازماندهی منابع اینترنتی

نویسنده: سوزان جی. مت ویوا^۱

ترجمه: ملیحه دُر خوش^۲

اشاره:

ایا ما تنها منابع فیزیکی جا گرفته در کتابخانه‌هایمان را فهرست نویسی می‌کنیم یا آن منابعی را که استفاده‌کنندگان خواستار دسترسی به آنها هستند؟ این سوال نیاز به این دارد که هر کتابخانه‌ای به این پرسش به عنوان بحث فهرستنویسی منابع الکترونیکی پاسخ دهد. (السن، ۱۹۹۷)^۲
استفاده از طرح‌های رده‌بندی در بردارنده منافی در زمینه خدمات اینترنتی است... هر گاه یکی از طرح‌های رده‌بندی موجود انتخاب گردد، باید تغییرات مناسبی را در آن ایجاد نمود که برای کاربر شناخته شده و قابل استفاده باشد. (کچ و دی، ۱۹۹۹)^۲

بسیاری از فهرست‌نویسان تجربی انعکاس می‌دهد. کچ - دی^۲ در مقاله «نقش طرح‌های رده‌بندی در توصیف و کشف منابع اینترنتی» به مشکلات استفاده عملی از طرح‌های رده‌بندی مختلف برای سازماندهی منابع اینترنتی اشاره می‌کنند. دیانا ویزاین. گوتز^۳ (۱۹۹۹) در مقاله «استفاده از طرح‌های رده‌بندی کتابخانه‌ای برای منابع اینترنتی» به بیان مراحل می‌پردازند که کتابداران جستجوگر در انجام رده‌بندی دهدهی دیویی به عنوان یک ابزار برای سازماندهی منابع در اینترنت به کار می‌گیرند و نیز علاقه آنها را برای سازگاری و گسترش این ابزار سنتی معروف در یک محیط جدید روشن می‌سازد.

این منابع و منابع دیگر، شامل استانداردها، راهنماها، گزارش‌ها، مقالات و توصیف پروژه‌ها، به شناخت بعضی از جنبه‌های مهم مسئله و متن آنها کمک می‌کنند. این منابع، عقاید و دیدگاه‌های فهرست‌نویسان بین‌المللی و جامعه اطلاع‌رسانی را مستندسازی می‌کند.

بخش ۱: منابع الکترونیکی در مجموعه کتابخانه

منابع اینترنتی فهرست‌های کتابخانه‌ای: کارهای جاری این سوال که چطور منابع اینترنتی باید رده‌بندی شوند، یک بحث نظری جالب در میان فهرست‌نویسان است و تا حدی به عنوان نتیجه‌ای از این بحث‌ها، کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی به تصمیمات عملی رسیده‌اند. مشاهده امور جاری در ارتباط با رده‌بندی منابع اینترنتی در فهرست‌های کتابخانه‌ای، در فهم موضوعات عملی مفید می‌باشد. به منظور فهم این موضوعات، بعضی از فهرست‌های کتابخانه‌ای ابتدا با فهرست پیوسته کتابخانه کنگره جستجو می‌شود. کتابخانه کنگره شماره‌های رده‌بندی را به منابع اینترنتی اختصاص می‌دهد (اما نه شماره‌های بازیابی). «تنظیم محدودیت موضوع» پایین منوی جستجو، به منظور محدود کردن نوع منابع فقط به صورت فایل‌های کامپیوتری استفاده می‌شود. فقط عنوان و عنوان فروست (نه کلیدواژه یا زمینه‌های دیگر) را می‌توان جستجو کرد. این کار احتمالات را برای جستجوگران محدود می‌کند.

به منظور بهبود بخشیدن توری و مرور و جستجوی موضوعی به کار گرفته‌اند. چندین پروژه ثابت می‌کند که طرح‌های رده‌بندی مانند رده‌بندی دیویی، رده‌بندی دهدهی جهانی و رده‌بندی کتابخانه کنگره می‌توانند در توصیف، سازماندهی و بازیابی منابع الکترونیکی بسیار مفید باشند.

مقدمه:

مسئله رده‌بندی منابع الکترونیکی را می‌توان از دو رویکرد متفاوت مد نظر قرار داد: اولین رویکرد رده‌بندی منابع الکترونیکی جهت تمرکز بر نظم کتابخانه است. سوال‌هایی در رابطه با گنجاندن و رده‌بندی منابع اینترنتی در فهرست‌های کتابخانه‌ای به وسیله فهرست‌نویسان و متخصصان رده‌بندی در بسیاری از موارد موجب بهبود موضوعات تخصصی می‌شود. رویکرد دیگر، همان مسئله را از چهاردیواری کتابخانه‌ها دور می‌کند و به سوی متخصصان علم کامپیوتر، گسترش‌دهندگان وب، طراحان پایگاه‌های اطلاعاتی و غیره راهنمایی می‌کند. افرادی که منابع اینترنتی را سازماندهی می‌کنند، باید تصمیماتی را در رابطه با استفاده از طرح‌های رده‌بندی سنتی کتابخانه به عنوان وسیله‌ای جهت سازماندهی اطلاعات پیوسته اتخاذ نمایند یا این که روش‌های متلویی در پیش گیرند. در جستجوی مشکلات رده‌بندی منابع الکترونیکی، خیلی از منابع مفید مورد توجه واقع شده است. مک ری^۴ (۲۰۰۰) در بازیابی اتوکت^۵ مبحثی را در ارتباط با رده‌بندی منابع اینترنتی، نظریات و عقاید

چکیده

نگارنده، شماری از انتشارات علمی و نظری در حوزه طبقه‌بندی منابع الکترونیکی راه دور را بررسی کرده است. ضرورت فهرست‌نویسی منابع الکترونیکی سوال‌هایی را در ارتباط با شمول طبقه‌بندی آنها در فهرست‌های کتابخانه‌ای به وجود می‌آورد. تجزیه و تحلیل تصمیمات فهرست‌نویسی‌های جاری بر این دلالت می‌کند که هیچ استاندارد در این مورد وجود ندارد. بعضی از کتابخانه‌ها شماره‌ای را به رده‌بندی منابع الکترونیکی راه دور اختصاص داده و برخی دیگر هم این کار را انجام نمی‌دهند. بحث‌های نظری کتابداران فهرست‌نویس نشان می‌دهد که موضوعات بسیاری در رابطه با استفاده از طبقه‌بندی برای فهرست‌نویسی منابع الکترونیکی وجود دارد. هدف سنتی رده‌بندی به منظور محل‌یابی منابع فیزیکی در قفسه‌ها، نقش خود را در مورد منابع الکترونیکی راه دور از دست می‌دهد. نقش دیگر رده‌بندی، طبقه‌بندی است که در مورد منابع الکترونیکی سودمندتر می‌باشد، به گونه‌ای که نقش رده‌بندی را به عنوان یک ابزار سازماندهی موضوعی توسعه می‌دهد. تلاش‌هایی برای استفاده از طرح‌های رده‌بندی کتابخانه‌ای به منظور سازماندهی منابع الکترونیکی در بین کتابخانه‌ها و فهرست‌های آنها در جریان می‌باشد. متخصصان اطلاع‌رسانی و طراحان پایگاه‌های اطلاعاتی و متخصصان بازیابی اطلاعات توانایی‌های رده‌بندی کتابخانه‌ای را در سازماندهی اطلاعات در اینترنت

در یک جستجو برای عنوان dialog (جستجوی محدود به «فایل کامپیوتری»)، پنج عنوان بازیابی شد که همه نتایج در فرمت سی‌دی‌رام^۱ بود. در یک جستجو برای عنوان yahoo یک عنوان بازیابی شد. education yahoo : نوع مواد به صورت فایل کامپیوتری رده‌بندی شده است. در مورد رکوردی با نام عنوانی برای صفحه خانگی که در ۵ جولای ۲۰۰۱ بررسی شده و روش دسترسی آن «شبکه جهانی وب بوده است» شماره کتابخانه کنگره ۱۱-L، در رکورد کتابشناختی موجود بود، اما شماره بازیابی آن عبارت، «منابع الکترونیکی» بود و این واقعیت را انعکاس می‌دهد که این منابع هنوز قفسه‌بندی نشده و همینطور به شماره راهنما نیازی ندارد. سایر اطلاعات دیگر در این رکورد، تکرار خواهد شد. در راهنمای جستجوی بعدی برای عبارت «Online» با محدودیت جستجو برای فایل کامپیوتر، ۷۲ عنوان بازیابی شد.

نتیجه شامل منابعی بود که در رابطه با فایل کامپیوتر بود یا نبود. جستجوهای دیگر معین کردند که فایل‌های اینترنتی و سی‌دی‌رام‌ها به طور جداگانه قابل بازیابی نیستند. به خاطر این محدودیت، محدود کردن توسط نوع منابع قابل اطمینان به نظر می‌رسد. اگر منابع در فرمت چاپی یا سی‌دی‌رام به خوبی شکل کامپیوتری موجود است، آنگاه باید شماره بازیابی و یادداشتی مثل «شکل اضافی در دسترس» اختصاص داده شود. اگر منابع به صورت فایل‌های اینترنتی فهرست‌نویسی شوند، شماره رده به آنها اختصاص می‌یابد و شماره بازیابی با نام منابع الکترونیکی بیان می‌شود.

فهرست کتابخانه دانشگاه بو فالو^۱ به استفاده‌کنندگان اجازه می‌دهد که فایل‌های کامپیوتری را با استفاده از بعضی موارد که جستجوی دستوری نامیده می‌شوند پیدا کنند. به منظور پیدا کردن فایل‌های کامپیوتری، جستجو باید شامل دستورهای کلیدواژه و فرمت اطلاعات باشد. بعد از انجام چنین جستجویی، ۱۱۶۵۵ رکورد بازیابی شده است.

بخش‌های موجود در این رکوردها عبارتند از: موقعیت (دسترسی به اینترنت) و نه شماره بازیابی

یا شماره رده. بسیاری از بخش‌های مفید شامل یادداشت‌ها، آدرس اینترنتی^۱، پایگاه‌های در دسترس، سرعنوان‌های موضوعی و هر نوع فایل مانند HTML. متن بدون نشانه و گرافیک یا PDF بودند.

فهرست کتابخانه‌ای دانشگاه کلمبیا می‌تواند برای فایل‌های کامپیوتری به وسیله استفاده از عملکرد جستجوی کلیدواژه‌ای پیشرفته که بخش فرمت هم دارد، مورد جستجو قرار گیرد. یک جستجوی کلیدواژه‌ای برای واژه Computer در هر فرمتی هزار رکورد بازیابی شد. بیشتر مواد در فرمت سی‌دی‌رام یا به صورت فرمت چاپی با سی‌دی‌رام بوده که به فرمت‌های چاپی شماره بازیابی اختصاص داده شده بود و همچنین به فایل‌های اینترنتی هم شماره بازیابی اختصاص یافته بود.

فهرست کتابخانه‌های میت^۲ دو بخش محدود شده را در بخش جستجوی پیشرفته خود، جهت بازیابی منابع اینترنتی شامل می‌شود: ۱. فرمت (منابع الکترونیکی) و ۲. محل (منابع اینترنتی) با استفاده از هر دو بخش ۱۳۵۷ رکورد برای کلیدواژه کامپیوتر (در هر کجای متن) و در استفاده از بخش فرمت نیز همان ۱۳۵۷ رکورد و در یک جستجوی محدود در قسمت محل، ۱۳۵۶ رکورد بازیابی شده بود. این نتایج منابعی را که از طریق پیوسته (بدون شماره رده و بازیابی) قابل دسترسی بوده و همچنین منابعی را که از طریق پیوسته و به صورت چاپی (با شماره بازیابی برای نسخه‌های چاپی) در دسترس بود، شامل شد.

فهرست کتابخانه‌های دانشگاه میشیگان^۳ رکوردهایی را برای فایل‌های اینترنتی در جستجوی پیشرفته بازیابی کرده که در قسمت فرمت به صورت فایل کامپیوتری محدود شده بود. اطلاعات موجود برای واژه yahoo شامل دسترسی الکترونیکی در بخش موقعیت و نگاه به آدرس اینترنتی به منظور دسترسی در بخش شماره بازیابی ارائه شده فایل‌های کامپیوتری دیگر شامل همان نوع اطلاعات بود. بنابراین دلایل، دانشگاه میشیگان منابع اینترنتی را رده‌بندی نمی‌کند.

دانشگاه ایالتی وین از روش پیشرفته‌ای جهت بازیابی منابع الکترونیکی استفاده می‌کند. این روش تنها شامل یک فهرست است که اجازه

فهرست‌نویسی فایل‌های اینترنتی را به منظور تورق در اختیار کاربر می‌گذارد. از این گذشته، تورق آدرس‌های اینترنتی یکی از بخش‌های اصلی جستجو در این فهرست می‌باشد، مانند: شماره‌هایی از قبیل رده‌بندی کتابخانه کنگره^۴، رده‌بندی دی.سی.سی^۵ و ساب‌دی.او.سی^۶، شماره‌های محلی، شماره استاندارد بین‌المللی کتاب^۷ و شماره استاندارد بین‌المللی پایندها^۸.

جستجوی پیشرفته به جستجوگران اجازه می‌دهد که منابع را از طریق عنوان فایل‌های کامپیوتری و آدرس اینترنتی جستجو کنند. همچنین منابع الکترونیکی می‌توانند با دو نوع محدودیت بازیابی شوند:

۱. از طریق فرمت: این بخش یک منوی فرعی بسیار غنی دارد که کتاب‌ها و منابع الکترونیکی را بهتر از بسته‌ها و برنامه‌های نرم‌افزاری در دسترس قرار می‌دهد.

۲. مکان و موقعیت: در رکورد بازیابی شده، شخص می‌تواند مکان منبع، مثل منابع الکترونیکی کتابخانه‌های دانشگاه ایالتی واشنگتن^۹ و شماره ثبت منبع الکترونیکی را ببیند. برای دسترسی به این عنوان، بر روی آدرس اینترنتی کلیک کنید. از طریق این مثال‌ها، به نظر می‌رسد که دانشگاه ایالتی واشنگتن تعدادی از ابزارهای بازیابی فایل‌های اینترنتی را فراهم می‌سازد، اما آنها را رده‌بندی نمی‌کند.

کتابخانه میشیگان فایل‌های اینترنتی را فهرست‌نویسی می‌کند. این فایل‌ها از طریق کلیدواژه راهنما یا جستجوهای موضوعی قابل بازیابی هستند. در صورتی که این اجزا برای برنامه کتابخانه تعریف شده باشند، از طریق اسم یا عنوان نیز بازیابی می‌شوند. هر جستجو در دو مرحله انجام می‌پذیرد: کلیدواژه، مولف، عنوان یا جستجوی موضوعی. (برای مثال، کلیدواژه (electronic resource) در بعضی از جستجوهای موضوعی، امکان بازیابی رکوردهایی با محدودیت در جستجوی آنها توسط زیرمنوهای موجود وجود دارد. با کلیک بر روی این انتخاب یک زیرمنوی جدید که شامل سال انتشار، نوع مواد، زبان، ناشر، موقعیت و کلماتی در مورد مولف، عنوان یا بخش‌های موضوعی است، باز می‌شود. منابع

اینترنتی توسط عملکرد محدودکننده موقعیت (منابع الکترونیکی، کتاب الکترونیکی) و نوع مواد (فایل کامپیوتری) می‌توانند مورد بازبازی قرار گیرند. وقتی شخصی به فایل اینترنتی به کمک آدرس اینترنتی آن دسترسی پیدا می‌کند، فهرست مذکور در پیش زمینه باقی می‌ماند (سابقه جستجو). با کلیک بر روی ستون بازگشت به فهرست امکان جستجوی بیشتر در فهرست فراهم می‌شود. این فهرست، کارپسند، مفید و موثر است. برای مثال، جداسازی جستجوها توسط سی‌دی رام از جستجوی فایل‌های اینترنتی آسانتر است.

فهرست کتابخانه دانشگاه نیوفوندلند^{۲۲}، پیشینه‌هایی شامل بخش‌های متنوعی را جهت بازبازی منابع الکترونیکی دارا می‌باشد، اما این منابع رده‌بندی نمی‌شوند. پیش فرض، برای شماره راهنما و فیلدهای مربوط به مکان و موقعیت است؛ به طور مثال برای شماره راهنما، واژه خروجی (بیرونی) و برای موقعیت، اینترنت آورده شده است. فهرست کتابخانه عمومی سانفرانسیسکو به وسیله نوع مواد می‌تواند مورد جستجو قرار گیرد. اگر چه این روش درست است، منابع الکترونیکی یا فایل‌های اینترنتی نمی‌توانند در این لیست از انواع مواد پیدا شوند. اما این فهرست شامل رکوردهایی از کتاب‌های الکترونیکی از شبکه کتابخانه می‌شود که شماره رده‌بندی دارند.

فهرست کتابخانه ایالتی ارنج^{۲۳} (اورلند، فلوریدا) منابع پیوسته را فهرست نویسی نمی‌کند. این کتابخانه دارای مجموعه کتاب الکترونیکی می‌باشد که به صورت الکترونیکی از طریق شبکه کتابخانه قابل دسترسی است. این کتابها در رکوردهایی قالب مارک^{۲۴} شامل رده‌بندی می‌باشند. کنسرسیوم کتابخانه شهر کانزاس نیز منابع پیوسته را فهرست نویسی نمی‌کند.

بر طبق این بررسی‌ها به نظر می‌رسد که یک سیاست استاندارد برای رده‌بندی منابع الکترونیکی هنوز در بطن این کتابخانه‌ها تکمیل نشده است. برخی از کتابخانه‌ها، شماره‌های رده و بعضی دیگر، شماره بازبازی را به فایل‌های اینترنتی تخصیص می‌دهند اما بیشتر مواقع شماره‌های راهنما فقط به مواد قابل دسترسی در بیشتر از یک فرمت اختصاص داده می‌شوند. اکثریت کتابخانه‌ها مواد

اینترنتی را رده‌بندی نمی‌کنند. آنها فقط موقعیت آنها را فراهم می‌سازد (پیوسته، منبع الکترونیکی، نگاه کنید به آدرس اینترنتی و غیره). این مسئله عجیب نیست. استانداردهای فهرست نویسی، برای فهرست نویسی منابع الکترونیکی جهت کمک به فهرست نویسان برای انجام آزادانه و قابل انعطاف تصمیماتشان نسبت به منابع به کار می‌رود.

بخش ۳۱ دستنامه فهرست نویسی کانسر^{۲۵} کتابخانه کنگره، دسترسی از راه دور فایل‌های کامپیوتری پایندها را در بخش ۲ در قانون ۱۸:۳۱^{۲۶} به این صورت شرح داده است: «در حالی که رده‌بندی در رکوردهای کانسر مورد احتیاج نیست، کتابخانه‌هایی که به طور عادی پایندهایشان را رده‌بندی می‌کنند، برای رده‌بندی پایندهای الکترونیکی هم تشویق می‌شوند. اگر چه به عنوان یک ابزار مکانی مورد نیاز نیست، اما رده‌بندی ابزاری سودمند برای انواعی از پایندها که پیوسته هستند و هدف‌هایی دیگر، قابل تخمین و اندازه‌گیری می‌باشد.» اما مثال‌های ارائه شده در این سند نشان می‌دهد که شماره‌های رده‌بندی شامل پیشینه‌های پایندهای الکترونیکی مارک نمی‌شوند. کتابخانه کنگره در حین تهیه خط مشی‌هایی برای فهرست نویسی منابع الکترونیکی، قانون‌های ضمیمه شده را برای برخورد با منابع الکترونیکی در آن انعکاس می‌دهد. اعمال جاری نشان می‌دهد که بسیاری از فهرست نویسان (بیشتر در کتابخانه‌های بزرگ دانشگاهی) منابع الکترونیکی را فهرست نویسی می‌کنند، اما آنها را رده‌بندی نمی‌کنند. کتابخانه‌های عمومی، عموماً فایل‌های اینترنتی را فهرست نویسی نمی‌کنند. بعضی‌ها مجموعه کتاب‌های الکترونیکی دارند که بر طبق قانون‌های استاندارد توصیفی کتابشناختی رده‌بندی می‌شوند.

بحث‌های نظری: نقاط قوت و ضعف

رده‌بندی کتابخانه به عنوان یک ابزار جهت سازماندهی دانش به رده‌هایی متفاوت شناخته می‌شود یا به عنوان علایم اختصاری برای بسته‌های اطلاعاتی فیزیکی به کار می‌رود. (تیلور، ۱۹۹۹)^{۲۷} به نظر می‌رسد که ضرورت عملی برای سازماندهی منابع کتابخانه توسط قفسه‌بندی

کتاب‌ها و نشریات ادواری، حق تقدمی را به عنوان یک نقش ثانویه به رده‌بندی بدهد. این امر، نقش ابتدایی را که طبقه‌بندی است در حاشیه قرار می‌دهد.

در یک مجموعه کتابخانه‌ای، نقش اصلی رده‌بندی، کمک به استفاده‌کنندگان در مکان‌یابی منابع در قفسه‌ها است. اگر یک کاربر، شماره راهنما را بداند، قادر خواهد بود منابع مورد نیاز خود را به سرعت پیدا کند، حتی اگر مجموعه کتابخانه شامل میلیون‌ها نوع منبع باشد. وقتی که استفاده‌کنندگان، قفسه‌ها را مرور می‌کنند، منابعی با موضوع مرتبط را می‌توانند در همان قفسه پیدا کنند. در این موارد، استفاده‌کننده‌های کتابخانه به دانستن همه شماره‌های راهنما احتیاج ندارند، چون که همه کتاب‌های هم موضوع و مرتبط براحتی در کنار هم پیدا می‌شوند. اما اهمیت لازم و ملزوم این دو نقش با پیشرفت اینترنت تغییر کرده است.

استفاده‌کنندگان کتابخانه، دیگر نیازی به رفتن به کتابخانه یا بررسی منابع در آنجا جهت یافتن اطلاعات ندارند در عوض همه نیازهای استفاده‌کننده، یک شبکه کامپیوتری است. در این حالت نقش رده‌بندی به عنوان مکان‌یاب موضوعات فیزیکی در جای مطمئن، اهمیتش را از دست می‌دهد.

نقش سازماندهی چیست؟ آیا آن هنوز برای کاربران اینترنت مهم است؟ آیا رده‌بندی می‌تواند به عنوان یک ابزار برای بازبازی موضوعات اینترنتی مفید باشد؟ سوال‌های مرتبط با سودمندی طرح‌های رده‌بندی در مورد سازماندهی منابع اینترنتی، سوال‌هایی را در مورد اهمیت نقش رده‌بندی به دنبال می‌آورد.

اگر نقش ابتدایی رده‌بندی کتابخانه به عنوان یک وسیله کمک به استفاده‌کنندگان برای پیدا کردن منابع فیزیکی در قفسه‌ها مورد نظر باشد، رده‌بندی نقش بزرگ و با اهمیتی در سازماندهی منابع اینترنتی ایفا می‌کند. اما اگر رده‌بندی به عنوان ابزاری نشان داده شود که عملکردهایی برای کنار هم گذاشتن منابع با موضوعات مرتبط ارائه می‌دهد، نقش رده‌بندی منابع اینترنتی اهمیت بیشتری پیدا می‌کنند. البته دقیقاً موضوع به تعیین این که نقش رده‌بندی چیست محدود نمی‌شود. برای مثال، بررسی‌های اقتصادی در این مقوله

مهم هستند. فهرست‌نویسی یک فرآیند گران و وقت‌گیر است. آیا سودمندی رده‌بندی منابع الکترونیکی، انرژی، پول و زمان مورد نیاز جهت انجام آن کار را جبران می‌کند که آنها تمایل به استفاده از این نوع رده‌بندی را داشته باشند؟

در پاسخ به این سوالات، دیدگاه متخصصان خیلی مهم است. آیا کسانی که معمولاً ساعت‌های زیادی را برای رده‌بندی انواع متنوعی از منابع صرف می‌کنند، به رده‌بندی منابع الکترونیکی فکر میکنند؟ بحث اتوکت، نقاط قوت و ضعف عقاید فهرست‌نویسان را درباره رده‌بندی منابع الکترونیکی تعیین می‌کند. کسانی که اعتقاد دارند منابع الکترونیکی باید رده‌بندی شوند، عمدتاً بر روی استفاده‌کنندگان کتابخانه، مجموعه‌های کتابخانه و کتابداران آنها، تمرکز کرده‌اند. شروع این بحث دلیلی برای رده‌بندی منابع اینترنتی شد، زیرا رده‌بندی وسیله‌ای برای کتابخانه‌ها به منظور گسترش مجموعه‌های آنها و امکان دسترسی به منابع پیوسته است. وقتی کتابخانه‌ها شامل انواعی از منابع الکترونیکی مختلف در فهرست‌هایشان شدند، اغلب آنها بدون صرف هیچ‌گونه هزینه اضافی مجموعه‌هایشان را گسترش می‌دهند.

برای استفاده‌کنندگان دسترسی از راه دور به این منابع حتی آسانتر از دسترسی به منابع کتابخانه‌های سنتی است. وقتی که یک استفاده‌کننده، یک کتاب را در فهرست پیدا کرد، او باید به مخزن کتاب‌ها برود، کتاب را پیدا کند و به بخش امانت جهت کنترل آن برود و الی آخر. اما وقتی که یک استفاده‌کننده، فایل الکترونیکی را در فهرست پیدا کرد، می‌تواند تنها با کلیک کردن بر روی آدرس اینترنتی آن به منبع دست یابد. فهرست‌نویسی سنتی، شامل اختصاص شماره‌های راهنما به آن موضوع می‌شود. در این نمونه از فهرست‌نویسی منابع الکترونیکی، هیچ کار خاصی انجام نمی‌شود. توصیف کتابشناختی باید شامل همه فیله‌های سنتی مانند مولف، عنوان، ناشر و سرعنوان‌های موضوعی باشد و شماره‌های بازیابی به آنها اختصاص داده شود. البته منابع الکترونیکی در قفسه جای نمی‌گیرند. معنی سنتی شماره‌های راهنما به منزله راهنمایی بسته‌های اطلاعاتی فیزیکی در قفسه‌ها، نقش خود را از دست می‌دهد.

هنوز شماره‌های راهنما به عنوان ابزارهای بازیابی اطلاعات به طور گسترده معنی دار هستند. بیشتر فهرست‌های پیوسته همگانی (ایک) ^{۲۶} می‌توانند به وسیله شماره‌های راهنما جستجو شوند.

وقتی که فایل‌های اینترنتی در فهرست پیوسته همگانی جای بگیرند، استفاده‌کنندگان توانایی توری این منابع را همراه با منابع فیزیکی قابل دسترسی در قفسه‌های مجازی دارا هستند. (مک ری، ۲۰۰۰) بحث دوم در کنار رده‌بندی منابع الکترونیکی، کمک به کتابداران جهت مجموعه‌سازی، تهیه کتابشناسی، ارتباط با کارگزار و مسئولیت‌های پشتیبانی است و سپس سازماندهی منابع جدید، نمایه‌ها، اطلاعات مربوط به رشته‌ها و لیست ارجاعات قابل دسترسی است که به آسانی با استفاده از شماره‌های راهنما گردآوری می‌شود.

طبق گفته‌های مک ری، بسیاری از برنامه‌های نرم‌افزاری پیشرفته مجموعه‌سازی، از رده‌بندی به عنوان وسیله‌ای برای ارزیابی مجموعه خودشان استفاده می‌کنند. بحث‌هایی پیرامون رده‌بندی منابع الکترونیکی در این مقوله بیشتر بر دلایل اقتصادی استوار است. بعضی از فهرست‌نویسان عقیده دارند که رده‌بندی منابع الکترونیکی مفهوم مناسبی را بنا به دو دلیل اصلی، ارائه نکرده است. دلیل اول این است که تنها حامیان بسیار کمی منابع را به وسیله شماره‌های راهنما بازیابی می‌کنند. آمار نشان می‌دهد که جستجوی شماره راهنما تنها ۱/۲۷ درصد از همه جستجوها را شامل می‌شود (مک ری، ۲۰۰۰) به این خاطر به نظر می‌رسد که زمان، تلاش و هزینه برای رده‌بندی از طریق تقاضاهای به عمل آمده به طور ضعیف جبران خواهد شد. دومین دلیل اصلی این مورد است که بر خلاف رده‌بندی منابع اینترنتی به مراجعان کتابخانه جهت دیدن شماره‌های راهنمای این نوع از منابع سر در گم می‌شدند و قادر به پیدا کردن منابع در قفسه‌ها نیستند.

چندین ایده مهم دیگر در این بحث مورد توجه قرار گرفت. اولاً این را توضیح می‌دهد که منابع اینترنتی ممکن است رده‌بندی شوند اما این کار، مقبولیت زیادی را برای اختصاص یک شماره راهنما به آنها ایجاد نمی‌کند.

ثانیاً واضح است که یکی از قابلیت‌های رده‌بندی، دسترسی به مواد اینترنتی است. ثالثاً شرکت‌کنندگان

در بحث، مشکل یک یا چند رکورد برای مواد را در مورد کتابخانه‌هایی که منابع را در دو فرمت چاپی و الکترونیکی دارند، در نظر گرفتند. از میان عقاید ارائه شده در بحث اتوکت می‌توان به این نتیجه رسید که رده‌بندی منابع اینترنتی در فهرست پیوسته همگانی نتایج مثبت و مفید در پی دارد.

رده‌بندی می‌تواند به استفاده‌کنندگان جهت دسترسی به اطلاعات پیوسته به کتابداران جهت مجموعه‌سازی کتابشناسی و ارزیابی مجموعه و به کتابخانه‌ها و غنی‌سازی مجموعه آنها کمک کند. این بحث همچنین می‌تواند به فهرست‌نویسان در بعضی از سوال‌های نظری و عملی رده‌بندی در زمانی که کتابخانه‌های آنها به طور فعال جهت به کارگیری فایل‌های اینترنتی در فهرست‌های کتابخانه شروع به کار می‌کنند، کمک نماید.

بخش ۲: سازماندهی اطلاعات الکترونیکی

بحث مهم دیگر در رابطه با این موضوع، سازماندهی اطلاعات الکترونیکی پیوسته است. با توجه به توسعه اینترنت، موضوعاتی که سازماندهی و بازیابی اطلاعات الکترونیکی را احاطه کرده‌اند باید بسیار مهم باشند. این شبکه جهانگستر کامپیوتری، محیط الکترونیکی را خلق کرده است که شامل مقادیر عظیم اطلاعات، تغییر سریع جهانی در متون، اعداد، نشانه‌ها و تصاویر است. در سازماندهی این منابع و جداسازی آنها، آلودگی اطلاعات و مرزبندی فرمت‌ها از موانع اصلی می‌باشند. این مشکل به خیلی از متخصصان در زمینه علم اطلاع‌رسانی مربوط است به طوری که گسترش دهندگان وب، طراحان پایگاه‌های اطلاعاتی، مهندسين کامپیوتر، زبان‌شناسان، کتابداران و متخصصان بازیابی اطلاعات را نیز به خود مشغول ساخته است. در بعضی از مواقع دو رویکرد اصلی برای این مساله وجود دارد. سنتی و غیر سنتی. رویکرد سنتی از سازگاری منابع معین برای اهداف جدید حمایت می‌کند. یک مثال از این روش، استفاده از طرح‌های رده‌بندی سنتی برای سازماندهی اطلاعات الکترونیکی شبکه‌ای است. رویکرد غیر سنتی، ابتکارات و ابداعات جدیدی را برای حل مشکلات رده‌بندی منابع الکترونیکی ارائه می‌کند. در بعضی مواقع، طرفداران دو رویکرد

شامل متخصصان زمینه‌های مختلف موضوعی می‌باشند. متخصصین علم اطلاع‌رسانی و کامپیوتر رویکرد غیر سنتی را طبیعی‌تر یافته‌اند. اولاً به کتابداران، استانداردهای کتابشناسی و مشمول رده‌بندی، آموزش داده نمی‌شود. ثانیاً، آنها روش‌های خاص خودشان را دارند که برای کتابداران شناخته شده نیست. ثالثاً بعضی اوقات به عنوان معرف یک زمینه دانش، از لحاظ فکری به سوی پیشرفت و اختراع راهنمایی شده‌اند. رویکرد غیر سنتی برای سازماندهی منابع اینترنتی، روش‌های ماشینی غیر فهرست‌نویسی را پیشنهاد می‌کند. با کمک موتورهای کاوش، رباتهای خزنده وب، جستجوی کلیدواژه‌ای، نمایه‌سازی خودکار، طبقه‌بندی و اصطلاحنامه‌ها به سازماندهی منابع اینترنتی با استفاده از نرم‌افزار ویژه می‌پردازد.

شرکت‌کنندگان در این پروژه به طور نمونه متخصصان کامپیوتر، کتابداران و زبان‌شناسان هستند. کلیفورد لینچ^{۲۷} (۱۹۹۷) یکی از متخصصان علم کامپیوتر است که در مجموعه‌سازی کتابخانه فعالیت می‌کند. وی متذکر می‌شود که مشارکت بین متخصصان کتابخانه و متخصصان کامپیوتر در سازماندهی اینترنت بسیار سودمند است، چرا که مهارت‌های مجموعه‌سازی و رده‌بندی کتابداران باید با توانایی متخصصان علم کامپیوتر، جهت‌مآئینی کردن نمایه‌سازی و منظم کردن اطلاعات تکمیل گردد.

تنها از طریق تلفیق مهارت‌های این دو حرفه است که می‌توان این رسانه و فن جدید را ماندگار نمود. بنابراین کتابداران و ابزارهای سنتی آنها، نمایه‌ها، فهرست‌ها و رده‌بندی‌ها برای موفقیت، لازم هستند. یکی از امتیازات داشتن یک مجموعه قابل دسترسی با ابزارهای رده‌بندی سنتی، توانایی و سازگاری استانداردهای مشخص با مواد الکترونیکی جدید است. این، یک کار پیچیده است و می‌توان خیلی از پروژه‌های بزرگ و ابتکارات ملی و بین‌المللی را با هدف اضافه کردن منابع الکترونیکی به قواعد فهرست‌نویسی انگلو-امریکن^{۲۸}، فهرست‌نویسی ماشین‌خوان^{۲۹}، استاندارد بین‌المللی توصیف کتاب‌شناختی (پی‌ایندها)^{۳۰}، دستنامه کانسر^{۳۱} و دیگر استانداردهای فهرست‌نویسی ملاحظه نمود که دستورالعمل‌های آنان توسعه داده شده است. در مورد استانداردهای جدیدی که خلق

شده‌اند یک مثال، طرح ابرداده‌ای دوبلین کور^{۳۲} است که توسط ابتکارات تجربی استاندارد ملی آمریکا برای فهرست‌نویسی منابع شبکه کامپیوتری و سازماندهی اطلاعات توسعه یافته است.

کتابداران دلایل خوبی برای اتکا بر رده‌بندی دارند. این، یک کار سنتی است و خوب گسترش داده شده است و ابزار سودمندی برای سازماندهی دانش می‌باشد. نسل‌های پیشین کتابداران دقت و تلاش زیادی جهت خلق طرح‌های رده‌بندی موثر و معتبر و مفید از خودشان نشان داده‌اند. تلاش‌های ترکیبی بسیاری از سازمان‌ها، پروژه‌های متعدد و ساعات بی‌شمار هزاران فهرست‌نویس و متخصص رده‌بندی، جهت بهبود طرح‌های رده‌بندی برای سازماندهی اینترنت را بهبود می‌بخشد. در سال ۱۹۸۳، الین اسونونویوس^{۳۳}، نظراتش را در ارتباط با امکان استفاده از استانداردهای رده‌بندی برای بازیابی منابع الکترونیکی بیان کرد. او اعتقاد داشت که رده‌بندی می‌تواند جامعیت یا مانعیت را بهبود بخشد، محتوا را برای جستجوی اطلاعات فراهم آورد و امکان تورق و خدمات مکانیسمی را جهت تغییر بین زبانها به وجود آورد. این عقاید در پروژه بین‌المللی دیزایر^{۳۴} مورد آزمایش قرار گرفتند. نویسندگان پروژه نوشته‌اند: جامعه کتابداران سالیان درازی به سیستم‌های نمایه‌سازی موضوعی و استفاده از یک واژگان کنترل شده برای تخصیص اصطلاحات نمایه‌سازی به ملزاک بیش از استفاده از طرح‌های رده‌بندی سنتی (گروه‌بندی اسناد به ساختار سلسله‌مراتبی در دسته‌های مصنوعی) تمایل نشان داده است. در میان اولین فاصله‌زمانی گسترش خدمات اطلاعاتی شبکه‌ای، بسیاری از متخصصان خصوصاً آنهایی که از جامعه علوم کامپیوتر بودند، به ارزیابی سیستم‌های توصیفی موضوعی کتابخانه به منظور بهبود نرم‌افزار نمایه‌سازی تمام متن اشاره دارند. افزایش استفاده از اینترنت و وب جهانگستر^{۳۵} برای ذخیره و بازیابی مقدار زیادی از اطلاعات، این روند را تغییر داده است و دو راه مشخص جهت بازیابی اطلاعات در اینترنت نمایان شده است: الف - راه اول شامل توسعه روبات‌ها بر اساس موتورهای کاوشی است که برای جستجوی سریع کلیدواژه‌ای در محتویات وب مورد استفاده قرار می‌گیرد. آنها ابزارهای

فوق‌العاده سودمندی هستند. اگر چه این روباتها تمایل به جمع‌آوری مقدار زیادی از اطلاعات نا مربوط نیز دارند. ب - راه دیگر با تولید سیاهه منابع اطلاعاتی آغاز می‌شود که استفاده‌کنندگان را برای تورق وب تشویق می‌کند.

تولید ابزار تورق سلسله‌مراتبی، بعضی اوقات منجر به سازگاری طرح‌های رده‌بندی کتابخانه‌ای جهت تهیه سلسله‌مراتب موضوعی می‌شود. طرح پیشنهادی خدمات بررسی شده دیزایر از طرح رده‌بندی قابل تورق استفاده می‌کند. (کچ - دی، ۱۹۹۹)

مؤلفان این گزارش، مزایا و معایب نظام رده‌بندی را برای توصیف و بازیابی منابع اینترنتی ارزیابی می‌کنند. تجزیه و تحلیل آنها از خدمات اینترنتی که از سیستم‌های رده‌بندی مختلف استفاده می‌کنند به آنها اجازه می‌دهد که به این نتیجه برسند که رده‌بندی می‌تواند تورق بهتر و جستجوی موضوعی را از پایگاه‌های اطلاعاتی فراهم آورد.

بویژه رده‌بندی می‌تواند در تورق مخصوصاً برای استفاده‌کنندگان کم‌تجربه یا آنهایی که آشنایی کافی با یک موضوع مشخص ندارند مفید باشد. با استفاده از ساختار سلسله‌مراتبی رده‌بندی، می‌توان جستجوی واژه‌ها در متن و تهیه دسترسی چندزبانه به منابع، را محدود یا گسترده ساخت. به دلیل این که علایم رده‌بندی از یک زبان خاص جدا هست، یک جستجوکننده باید توانایی جستجو در زبان مشخص را دارا باشد و همچنین قادر به شناسایی واژه‌های مرتبط با نظام رده‌بندی مذکور باشد (زبان تغییر دهنده) و عادت به بازیابی منابع در هر زبانی در آن موضوع را داشته باشد (کچ و دی، ۱۹۹۹). بنابراین بسیاری از متخصصان اطلاع‌رسانی معتقدند که سیستم‌های رده‌بندی کتابخانه‌ای به عنوان وسیله‌ای برای سازماندهی اطلاعات الکترونیکی سودمند است. آنها می‌توانند به توصیف، سازماندهی و بازیابی منابع اینترنتی کمک کنند.

رده‌بندی دهنده دیویی، رده‌بندی دهنده جهانی و رده‌بندی کتابخانه کنگره در وب

نتایج نظرخواهی نشان می‌دهد که سیستم‌های رده‌بندی می‌توانند برای سازماندهی منابع الکترونیکی مفید باشند. تعدادی از خدمات اینترنتی وجود دارد

که از سیستم‌های رده‌بندی شامل رده‌بندی بین‌المللی، ملی، محلی، عمومی، خصوصی، الفبایی، عددی یا اغلب آمیخته با هم در اینترنت استفاده می‌کنند. بعضی از سایت‌های اینترنت که اطلاعاتشان توسط طرح‌های رده‌بندی دهدهی دیویی^{۳۷}، رده‌بندی دهدهی جهانی^{۳۸} و رده‌بندی کتابخانه کنگره سازماندهی شده است، می‌توانند از دانشگاه ایالتی آیوا^{۳۹} از طریق این آدرس اینترنتی، منبع موردنظر خود را پیدا کنند:

<http://www.Public.iastate.edu/CYBERSTACKS/CTW.htm>

یک نظرخواهی از سایت‌های مشمول در این لیست نشان می‌دهد که طرح‌های رده‌بندی محبوبتر در اینترنت بر اساس نظام دهدهی دیویی است. بسیاری از سازمانها و مؤسسات تحقیقاتی سعی در ویرایش و توسعه رده‌بندی دهدهی دیویی برحسب نیازهای موقتی خودشان دارند. امروزه مهمترین نیازها، ایجاد سیستمی است که در یک محیط الکترونیکی کار کند. برای مثال محققان او.سی.ال.سی^{۴۰} برای ارتقای رده‌بندی دیویی سال‌ها تلاش کرده‌اند. یکی از اهداف آنها، توسعه شکل ماشین‌خوان رده‌بندی دیویی بوده است. در نتیجه دیویی الکترونیکی و دیویی در محیط ویندوز خلق شده است. دیانا ویزاین، گوتز و جوان میشل^{۴۱}، ویرایشگر اصلی رده‌بندی دیویی، پنج طرح پیشنهادی را به طور ویژه برای افزایش نقش رده‌بندی دیویی به عنوان ابزار سازماندهی پیوسته طراحی کرده است:

۱. توسعه دیدگاه‌های سفارشی منطبق با نیازها در رده‌بندی دهدهی دیویی
  ۲. افزایش لینک‌ها به اصطلاحات دیگر
  ۳. توسعه لینک‌ها به ویرایشهای دیگر
  ۴. انتقال عناوین به زبان کاربر نهایی
  ۵. تجزیه اعداد و استفاده از بخش‌هایی برای دسترسی پیشرفته. (ویزاین، گوتز، ۱۹۹۹)
- این عقاید بیشتر در پروژه کورک^{۴۲} در مرکز کتابخانه رایانه‌ای پیوسته توسعه یافته بود که شامل شماره‌های رده‌بندی دیویی برای منابع الکترونیکی می‌شد.
- ویزاین، گوتز درباره بهبود زمینه‌های تحقیقاتی

همچون لینک‌های بین دیویی و سرعنوان‌های موضوعی کتابخانه کنگره^{۴۳}، مقایسه بین واژگان رده‌بندی دیویی و واژگان موضوعی دیگر، تفسیر کاربر نهایی در سرفصل‌های رده‌بندی دیویی مطالبی ابراز کرده‌اند.

همه این طرح‌ها، نیروها و پیشرفت‌ها یک هدف مشابه را دنبال می‌کنند و آن: توسعه استفاده از رده‌بندی دیویی در محیط الکترونیکی جدید است. همه این تلاش‌ها، توانایی‌های رده‌بندی دیویی را برای ترغیب به منظور کمک به سازماندهی منابع افزایش می‌دهد.

نتیجه‌گیری:

سیستم‌های رده‌بندی در بسیاری از فهرست‌های کتابخانه‌ای و در بعضی از سایت‌های اینترنتی استفاده می‌شوند. کتابخانه‌ها از رده‌بندی جهت بهبود دسترسی به فایل‌های اینترنتی استفاده می‌کنند. همچنین رده‌بندی جهت بازیابی اطلاعات مرتبط با هم و کمک به کتابداران در مجموعه‌سازی و گردآوری کتابشناسی، ارتباط با کارگزاران و حمایت از خدمات به کار می‌رود. رده‌بندی سایت‌های وب به کاربران در مرور، گسترش یا محدودیت دامنه جستجو و بررسی اطلاعات در محتوا کمک می‌کند. به علاوه رده‌بندی امکان چندین نوع دسترسی به یک مجموعه را ایجاد می‌کند. استفاده از تجزیه و تحلیل‌های نظری، اهمیت رده‌بندی را به عنوان ابزار سازماندهی و کاهش نقش آن به عنوان علایمی در مکان‌یابی مواد در قفسه‌ها اثبات کرده است. در این صورت، رده‌بندی می‌تواند به عنوان یک منبع تامین‌کننده دسترسی موضوعی به اطلاعات در یک محیط شبکه‌ای در نظر گرفته شود.

رده‌بندی سنتی کتابخانه‌ای در رقابت شدید با وسایل غیر سنتی سازماندهی اطلاعات موفقتر دیده شده است. تلاش‌های بسیاری از کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در بکارگیری رده‌بندی برای اهداف جدید و اعمال آن در محیط‌های شبکه‌ای موفق بوده است. این ابزار قدیمی سازماندهی اطلاعات، بسیار پویا و موثر است.

متن اصلی این مقاله از طریق آدرس اینترنتی زیر قابل دسترسی است:

<http://www.Mlaforum.Org/volme1/issue2/role Classification.html>

پانویس‌ها:

- 1- Susan J.Matveyeva' Catalog Librarian' Wichita State University Libraries' susan Matveyeva@Wichita.edu
۲. دانشجوی کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شاهد
3. Olson (1997)
4. Koch & Day (1999)
5. McRee (2000)
6. AUTOCAT
7. Koch & Day
8. Diana Vizine Goetz (1999)
9. CD-ROM
10. Buffalo
11. URL
12. MIT
13. MIRLYN
14. LCC
15. DCC
16. Su DOC
17. ISBN
18. ISSN
19. WSU
20. New Foundland
21. Orange (Orland, Florida)
22. MARC
23. CONSER
۲۴. در متن اصلی کانسر، این قانون ۱۷:۱۳ می‌باشد و ظاهراً نویسنده آن را اشتباهاً قید کرده است.
25. Taylor(1999)
26. OPAC
27. Clifforda Lynch(1997)
28. AACRZ
29. MARC
30. ISBD
31. CONSER
32. Dublin Core
33. Elaine Svenonius
34. DESIRE
35. World Wide Web (www)
36. Koch & Day(1999)
37. DDC
38. UDC
39. Iowa
40. OCLC
41. Diana Vizine Goet and Joan Mitchellz
42. CORC
43. LCSH